

ďalej člení na spolu 19 regiónov. Regióny v predkladanom variante sú charakterizované podľa ekologických problémov, veľkoplošných prírodných hodnôt regiónov (predovšetkým chránené územia a vybrané prírodné zdroje) a podľa predpokladov a limitov rozvoja. Podrobný popis regiónov je uvedený v prílohe.

2.4. Návrh obnovy a starostlivosti o krajinu

Z hľadiska zachovania ekologicky hodnotných krajinných celkov (chránených území, prvkov územného systému ekologickej stability a ostatných hodnotných krajinných priestorov) je potrebné realizovať nasledovné opatrenia:

- Zabezpečiť vytvorenie reálneho funkčného územného systému ekologickej stability na všetkých troch úrovniach (nadregionálnej, regionálnej a miestnej) a to doplnením a revitalizáciou prvkov kostry ÚSES, zabezpečením ochrany a vhodného manažmentu týchto prvkov, elimináciou stresových faktorov ohrozujúcich prvky ÚSES.
- Zabezpečiť dôsledné plnenie zákona NR SR č. 287/1994 Z. z. o ochrane prírody a krajiny vytvorením celoplošného systému ochrany prírody a krajinných celkov, a to stanovením reálnej siete chránených území, ich revitalizáciou, aplikáciou vhodného manažmentu, ako i elimináciou rizikových faktorov.
- Zabezpečiť ochranu prírodných zdrojov podľa platných zákonov, ako aj z hľadiska koncepcie trvalo udržateľného využívania prírodných zdrojov, a to predovšetkým stanovením limitov efektívneho využívania prírodných zdrojov, preferenciou využívania obnoviteľných zdrojov, elimináciou zdrojov ohrozujúcich jednotlivé prírodné zdroje a revitalizáciou územia s ohrozenými prírodnými zdrojmi.

Ochrana stability, ochrana a racionálne využívanie prírodných zdrojov, diverzita krajiny a ochrana životného prostredia má niekoľko základných aspektov:

- organizačno–priestorový aspekt – zameraný na ekologicky optimálne využívanie územia, t.j. aj prírodných zdrojov,
- technologický aspekt – zameraný na ekologizáciu výrobných technológií v krajine ochraňujúcich jednotlivé prírodné zdroje pred pôsobením stresových faktorov,
- socioekonomický aspekt – zameraný na ekonomickú stimuláciu trvalo udržateľného využívania prírodných zdrojov,
- politický aspekt – predovšetkým zameraný na inštitucionálne (razantnejšie presadzovanie legislatívnych nástrojov a pod.) zabezpečovanie implementácie trvalo udržateľného využívania prírodných zdrojov a pod.

3. Hospodárska a sociálna infraštruktúra a územný rozvoj Slovenska

3.1. Požiadavky odvetvových koncepcií na priestorové usporiadanie a funkčné využívanie územia Slovenska

Hospodárske a sociálne aktivity spoločnosti sú vo vzájomnej podmienenosti s charakterom a špecifikami jednotlivých územných celkov. Hospodárske a sociálne aktivity na území Slovenska sú nerovnomerne rozmiestnené. Na jednej strane je to dôsledkom toho, že prírodno–geografické podmienky nevytvárajú priaznivé podmienky pre každú aktivitu v danom území a na druhej strane človek vedomým pôsobením v rámci historicky formovaného sociálno–ekonomického systému aktívne pôsobí na rozmiestnenie určitých hospodárskych a sociálnych aktivít. V dôsledku

pôsobenia týchto podmienok vznikla v rámci Slovenska nerovnomernosť v hospodárskom a sociálnom rozvoji jeho jednotlivých územných celkov. Na jednej strane sa sformovali určité rozvinuté regióny s prevažne mestskou štruktúrou, so silne rozvinutými ekonomickými (najmä výrobnými a obslužnými) aktivitami alebo regióny s intenzívnym poľnohospodárstvom, ktoré oba aj naďalej priťahujú nové činnosti, vytvárajú aktívne prostredie pre investičnú aktivitu, modernú občiansku a technickú infraštruktúru. Na druhej strane sa sformovali zaostalé regióny s rastúcim podielom nezamestnaných, slabo rozvinutou a málo diverzifikovanou štruktúrou výroby a služieb, menej intenzívnym poľnohospodárstvom a rozvinutým lesným hospodárstvom, nižšou vzdelanostnou úrovňou obyvateľstva, nerozvinutou technickou a sociálnou infraštruktúrou a pod. Pôsobenie externých a interných lokalizačných faktorov, tak v historickom vývoji, či s vedomím alebo bez vedomia rozhodujúcich spoločenských síl, formuje rozvoj hospodárskych aktivít, čím sa formujú aj sídelné podmienky a sociálne prostredie spoločnosti v jednotlivých územných (regionálnych) celkoch. Súčinnosť, možnosti, resp. schopnosti spoločnosti využiť externé a interné lokalizačné faktory podmieňovali a podmieňujú, spolu s radom ďalších subjektívnych a objektívnych faktorov, hospodársku a sociálnu prosperitu jednotlivých územných celkov.

V rámci územia Slovenska je pozorovateľný nápadný rozdiel medzi okresmi západnej a východnej časti územia, ako aj medzi oblasťami s rozvinutou mestskou štruktúrou a prevažne vidieckymi priestormi. Medzi priestory s nadpriemerne rozvinutou hospodárskou a sociálnou infraštruktúrou možno zaradiť okresy Bratislavy, Košíc a krajských miest západného Slovenska Trnavy a Trenčína. Ich hospodárska úroveň je založená na výraznej koncentrácii výrobných a terciárnych aktivít najmä v mestách, kvalitnej infraštruktúre územia, ako aj nízkej miery nezamestnanosti a vyššej úrovni vzdelanosti. Priestorové usporiadanie hospodárskych aktivít a funkčné využívanie územia vplýva na kvalitu ich životného prostredia. Ekonomická sila týchto okresov a zhoršujúca sa situácia v ostatných častiach územia Slovenska napomáha zvýrazňovať ich dominantné hospodárske postavenie a zvýrazňovať tak disparity v hospodárskej a sociálnej rozvinutosti okolitých regiónov. Nadpriemernou rozvinutosťou hospodárskej a sociálnej infraštruktúry sa vyznačujú aj okresy západného Slovenska, ležiace na hlavnej urbanizačnej osi vedúcej z Bratislavy na Považie (Pezinok, Senec, Piešťany) a na Nitru (Hlohovec, Nitra). Výrazný vplyv Bratislavy sa prejavuje jej pôsobením na okolie, čoho dôkazom je aj väčšia rozvinutosť okresu Dunajská Streda a Malacky napriek tomu, že majú výraznejšie poľnohospodársky charakter.

Rozvojom nevýrobných aktivít a administratívnym významom sa medzi okresy s nadpriemerne rozvinutou hospodárskou a sociálnou infraštruktúrou zaraďujú okresy krajských miest Žilina, Banská Bystrica a Prešov, ako aj priemyselne najrozvinutejšie okresy stredného Slovenska – Prievidza, Žiar nad Hronom, Zvolen, Liptovský Mikuláš, Ružomberok, a východného Slovenska – Poprad. Vzhľadom na koncentrovanie hospodárskej základne do výrobných a terciárnych aktivít neboli tieto okresy výraznejšie postihnuté recesiou v poľnohospodárstve, udržali si relatívne stabilnú mieru nezamestnanosti a na základe výhodnej polohy na hlavných urbanizačných osiach Slovenska, relatívne rozvinutej infraštruktúry sú tieto okresy atraktívnymi pre rozvoj nových hospodárskych aktivít, k čomu v rade okresov pristupujú aj ich prírodné hodnoty krajiny.

Medzi okresy s priemerne rozvinutou hospodárskou a sociálnou infraštruktúrou možno s výnimkou Myjavy, Bánoviec nad Bebravou a Partizánskeho zaradiť všetky zvyšné okresy západného Slovenska, okresy stredného Považia (Nové Mesto nad Váhom, Ilava, Púchov, Považská Bystrica), horného Považia, Martina a dolnej Oravy (Dolný Kubín, Tvrdošín), horného Pohronia (Brezno) a okresy východného

Slovenska (Spišská Nová Ves, Humenné). Práve v rozvinutosti hospodárskej a sociálnej infraštruktúry týchto okresov vidieť zásadný rozdiel medzi západnou a východnou časťou Slovenska. Zatiaľ čo historicky sformovaná, mnohofunkčná hospodárska základňa a vhodné prírodné podmienky západného Slovenska ekonomicky rozvinuli aj vidiecky priestor, na východnom Slovensku sa výraznejšie prejavuje hospodárska rozvinutosť miest a monofunkčná výrobná, nedostatočná sociálna a infraštruktúrna úroveň ich zázemia. Jasne sformovaný pás ekonomickej rozvinutosti sa smerom od západu územia nachádza v okresoch ležiacich na dvoch hlavných urbanizačných prepojeniach s východom – na Považí a Pohroní.

Menej rozvinutá hospodárska a sociálna infraštruktúra južných častí územia, ich prevažne poľnohospodársky charakter a neexistencia priameho dopravného napojenia touto časťou územia sú predpokladom na ďalšie zvyrazňovanie disparít medzi regiónmi. Z okresov západného Slovenska majú takýto charakter okresy ležiace na „periférii“ krajov (napr. okres Myjava, ktorý historicky patril striedavo k Záhoriu ako aj k Považiu), okresy s jedným výraznejším centrom patriacim počtom obyvateľov k najmenším okresným mestám západného Slovenska (Myjava, Partizánske, Bánovce nad Bebravou, Žarnovica), s monoodvetvovou výrobnou základňou, rozptýleným charakterom vidieckeho obyvateľstva (Myjava, Bánovce nad Bebravou, Žarnovica) a ležiacich mimo hlavných dopravných trás Slovenska.

Podobný charakter majú okresy južného Slovenska (Veľký Krtíš, Detva, Lučenec, Rimavská Sobota, Rožňava) a východného Slovenska (Trebišov, Michalovce), ktoré na rozdiel od predchádzajúcich okresov boli viac postihnuté recesiou v poľnohospodárstve, kde pracovala značná časť obyvateľov. Absencia výrobnéj základne, jej malá diverzifikácia, nedostatočné infraštruktúrne napojenie vidieckych priestorov, výrazná miera nezamestnanosti a poloha mimo hlavných dopravných trás sú dôsledkom podpriemernej rozvinutosti hospodárskej a sociálnej infraštruktúry v okresoch Stará Ľubovňa, Bardejov, Levoča, Svidník, Stropkov a Vranov nad Topľou. Ešte výraznejšie nedostatky majú okresy Kysúc a Oravy (Čadca, Námestovo), Bytča, stredného a najmä východného Slovenska (Poltár, Revúca, Kežmarok, Sabinov, Gelnica, Medzilaborce, Snina a Sobrance). Ich súčasný charakter sa dlhodobo formoval (Orava, Kysuce, horný Šariš, východné Slovensko, historické banské regióny). V priebehu histórie boli vždy okrajom záujmu, nemali významnú dopravnú polohu, ani vhodné prírodné podmienky na rozvoj poľnohospodárstva, nerozvinuli sa tu výrobné aktivity, mali (a čiastočne si zachovali) nadpriemernú natalitu a vyznačovali sa migráciou obyvateľov do väčších miest mimo okres. Pred poslednou územnosprávnou úpravou s výnimkou Čadce ani jedno centrum neplnilo funkciu okresného mesta. Práve ich „periférna“ poloha v rámci iných územných celkov nevyvolávala potreby napojenia ich centier na hlavné ekonomické, dopravné, infraštruktúrne a iné siete Slovenska.

3.2. Poľnohospodárstvo

Prioritou hospodárskej politiky je obnovenie makroekonomickej rovnováhy a smerovanie k trvalo udržateľnému hospodárskemu rastu. Stabilizáciou poľnohospodársko–potravínarskeho komplexu a vnútorného obchodu s potravinami sa vytvárajú predpoklady na zabezpečenie primeranej dôchodkovosti a štrukturálnej stability podnikateľských subjektov, zvýšenie výkonnosti produkčného potenciálu pôdy a lepšie využitie kapacít spracovateľského priemyslu, ako aj zabezpečenie vyváženého rozvoja výroby vo všetkých regiónoch a výrobných oblastiach Slovenska. Vo vidieckom priestore sa akceptuje multifunkčný, integrovaný prístup a rešpektovanie úlohy poľnohospodárstva vo vidieckom priestore zamerané na modernizáciu hospodárstiev, skvalitnenie marketingu, podporu mladých farmárov,

podporu predčasného odchodu do dôchodku, diverzifikáciu ekonomických činností a pracovných príležitostí, ekologické programy a rozšírenie tradičnej podpory znevýhodnených oblastí o ekologicky citlivé oblasti.

Rozhodujúcim strategickým rámcom agrárnej a potravinovej politiky SR je európsky model multifunkčného poľnohospodárstva. Národným záujmom Slovenskej republiky je udržanie produkčne výkonného poľnohospodárstva, zabezpečujúceho celoplošné obhospodarovanie pôdneho bohatstva krajiny. K tomu je potrebná poľnohospodárska a potravinárska politika zameraná na zmiernenie nevýhod, ktoré vyplývajú z osobitostí poľnohospodárskej výroby (voči ostatným odvetviam), ako aj z nevýhod daných menej priaznivými podmienkami pre výrobu (v konkurencii s výrobcami z iných krajín).

V záujme splnenia základných cieľov poľnohospodárskej a potravinovej politiky treba stabilizovať a revitalizovať poľnohospodárske odvetvie najmä v produkčných oblastiach, zvýšiť efektívnosť výroby, podporiť investície do technológií a rekonštrukcií v chovoch hospodárskych zvierat, v rastlinnej výrobe prispôbiť sa agroenvironmentálnym normám EÚ, zvýšiť kvalitu poľnohospodárskych produktov, podporiť modernizáciu a inováciu techniky na pozberovú úpravu hlavne ovocia, zeleniny, zemiakov, zvýšiť tým konkurencieschopnosť domácich výrobkov a zabezpečiť v podporovaných oblastiach synergický efekt viacerých opatrení, t.j. prvovýroby so spracovaním, finalizáciou a odbytom. Je trvalým záujmom SR stabilizovať výmeru najkvalitnejších poľnohospodárskych pôd a ochranu výmery i kvality pôdy uskutočňovať nielen ako ochranu hospodársko-sociálneho potenciálu štátu, ale aj ako súčasť ochrany prírodného a životného prostredia.

V horských a podhorských oblastiach so sťaženými prírodnými podmienkami, kde poľnohospodárska výroba nemôže z objektívnych príčin plniť rovnocenné poslanie s nížinnými produkčnými oblasťami, farmári nikdy neboli a nebudú konkurencieschopní na trhu väčšiny poľnohospodárskych komodít. V záujme rozvoja vidieka týchto oblastí je potrebné zabezpečiť primeranú životnú úroveň a zlepšenie kvality života vidieckeho obyvateľstva a vytváranie vhodnej sociálnej klímy, dostatok pracovných príležitostí a primeraných príjmov prostredníctvom rozvoja ekonomických aktivít v oblasti poľnohospodárstva, lesníctva, vodného hospodárstva, spracovateľského priemyslu, tradičných remesiel, služieb a turizmu. Podporou extenzívneho hospodárenia a diverzifikácie by sa mal zabezpečiť trvalo udržateľný rozvoj. V záujme podpory trvalo udržateľného rozvoja by sa malo poľnohospodárstvo zamerať na podporu a rozvoj integrovanej produkcie, podporu a rozvoj systémov so zníženými vstupmi, podporu a rozvoj ekologického hospodárstva, chov vzácnych plemien a pestovanie krajových odrôd a obnovu hospodárenia na opustenej pôde.

V štruktúre ekonomických odvetví sa poľnohospodárstvo svojím tempom znižovania zamestnanosti stále drží na prvom mieste. V ďalšom období bude pokles zamestnanosti v poľnohospodárskej prvovýrobe pokračovať, avšak miernejším tempom ako v období rokov 1990 – 1998. V rámci priority Plánu rozvoja vidieka – “Trvalo udržateľný rozvoj vidieka” – budú podporované projekty na vytvorenie nových zdrojov príjmov a pracovných miest rozvojom doplnkových výrob, služieb cestovného ruchu a služieb miestnym obyvateľom. Zamestnanosť na vidieku by mali podporiť aj ďalšie opatrenia zamerané na rozvoj a obnovu dediny, využívanie alternatívnych zdrojov energie, rozvoj ekologického poľnohospodárstva, obnovu meliorácií atď.

3.3. Lesné hospodárstvo

Lesy predstavujú základný krajinný prvok a ekostabilizačný prvok na podstatnej časti

plochy Slovenskej republiky. Sú najúčinnnejšou a relatívne stabilnou zložkou životného prostredia.

Strategickým cieľom rozvoja lesníctva na Slovensku je:

- Zachovanie lesov, t.j. udržanie a postupné zvýšenie výmery lesných pozemkov a lesnatosti ako významného predpokladu z hľadiska ekologickej rovnováhy a stability krajiny. Tento zámer treba realizovať prostredníctvom zalesňovania pôd, ktoré nie sú vhodné (možné) využívať pre poľnohospodársku činnosť.

Výmera lesov v ostatných desaťročiach vzrástla. Celková výmera lesov na Slovensku dosahuje viac ako 41% z celkovej výmery Slovenskej republiky, čím sa Slovensko zaraďuje medzi významné krajiny z hľadiska výmery a hodnoty lesov ako prírodného bohatstva. V nasledujúcom období bude potrebné podľa regionálnych podmienok postupne zalesňovať poľnohospodárske pozemky nevhodné pre poľnohospodárske využitie s osobitným zreteľom na postupnú realizáciu systému ekologickej stability krajiny.

V súčasnosti je na Slovensku evidovaných asi 48 000 ha poľnohospodársky nevyužívaných pôd. Vhodných na zalesnenie je asi 30 000 ha.

- Ochrana lesov, t.j. cieľavedomá činnosť je zameraná na obmedzenie negatívneho dôsledku pôsobenia antropogénnych škodlivých činiteľov a to tak v národnom ako v nadnárodnom ponímaní, ale aj negatívnych dôsledkov pôsobenia zveri a iných významných abiotických a biotických činiteľov.

Situácia v zdravotnom stave lesov je na Slovensku nepriaznivá i keď sa stav v ostatných rokoch stabilizoval a pri ihličnatých drevinách možno pozorovať tendenciu mierneho zlepšovania.

Imisie silne ovplyvňujú asimilačné orgány lesných drevín na 1% výmery lesov Slovenska, stredne na 26% výmery, slabo na 66% a na 6% výmery lesov Slovenska sú asimilačné orgány bez výrazného vplyvu imisií.

Úroveň kyslej depozície na lesné pôdy napriek poklesu v ostatnom období je stále vysoká. Najnepriaznivejšia je situácia vo vysokých polohách severozápadného, severného a stredného Slovenska, v oblasti Spiša a Záhoria.

Oblasťami s dlhodobou najhorším zdravotným stavom lesov sú juhozápadné Slovensko, Orava a Spišsko–Tatranská oblasť.

Zhoršenie zdravotného stavu lesov zaznamenáva regionálne znaky postupného rozpadu a deštrukcie lesných ekosystémov. Z týchto dôvodov bude potrebné pre budúcnosť prijať zásadné opatrenia na ochranu lesov ako celku.

- Zveľaďovanie lesov, t.j. obhospodarovanie, ktoré smeruje k zlepšeniu ich súčasného stavu plnohodnotnému naplneniu všetkých funkcií lesov, vrátane dosiahnutia plnohodnotného využitia produkcie lesov.

V kategorizácii lesov prišlo k postupným zmenám, z ktorých vyplynuli i zmeny ich obhospodarovania. Vzrástla výmera ochranných lesov a lesov osobitného určenia. Tým sa vytvorili podmienky pre lepšie plnenie verejnoprospešných funkcií lesov.

Hospodárske lesy predstavujú v súčasnej dobe tri štvrtiny z celkovej výmery lesov. Hlavným poslaním lesov je produkcia akostnej drevnej hmoty pri súčasnom zabezpečovaní ostatných funkcií lesov.

Dôležitým ukazovateľom úrovne lesného hospodárstva sú porastové zásoby, na základe ktorých je možno posudzovať produkčnú schopnosť lesov, ale aj spôsob ich

obhospodarovania. Zásoba dreva v lesoch SR sa v ostatných desaťročiach neustále zvyšuje. Dostatočné porastové zásoby sú jedným z predpokladov uvažlivej ťažby dreva s bezprostrednou väzbou na realizáciu koncepčných zámerov spracovania dreva spracovateľskými kapacitami na Slovensku.

Podľa výsledkov funkčnej typizácie až 85% hospodárskych lesov plní ďalšie verejnoprospešné funkcie (protieróziu, vodohospodársku, rekreačnú, ochrany prírody protiimisnú a pod.).

Funkčné zameranie ochranných lesov vyplýva z daných prírodných podmienok. Musí sa v nich hospodáriť tak, aby sa zlepšovala predovšetkým ich ochranná funkcia. V dôsledku zvyšovania nárokov na plnenie verejnoprospešných funkcií sa podiel ochranných lesov dlhodobo zvyšuje. Plochy ochranných lesov sú aktualizované na základe výsledkov typologického prieskumu v rámci prieskumu ekológie lesa pri obnovách LHP.

Lesy osobitného určenia sú lesy s osobitným poslaním, ktoré vyplýva zo špecifických spoločenských potrieb. Podiel týchto lesov sa zvýšil až na 18,1% v roku 1999. Uvedený nárast bol zapríčinený predovšetkým zvýšením plochy lesov pod vplyvom imisií. Z dôvodu nadradenosti ochrannej funkcie je časť lesov pod vplyvom imisií nachádzajúca sa na zodpovedajúcich stanovištiach vyhlásená za ochranné lesy.

3.4. Priemysel

Priemysel Slovenska má svoj historický vývoj, v rámci ktorého sa vyvíjala aj jeho priestorová (regionálna) štruktúra. Vzťah medzi štruktúrou osídlenia a priestorovým rozmiestnením výrobných aktivít v rámci Slovenska je výrazný. Vytváranie výhodných podmienok pre koncentráciu priemyslu do regiónov disponujúcich ekonomickým potenciálom a vybavených technickou a sociálnou infraštruktúrou a utlmovanie aktivít v regiónoch neposkytujúcej zodpovedajúce lokalizačné výhody sú jednou z príčin výrazných rozdielov v životných podmienkach obyvateľov. V období rokov 1994 a 1995 zaznamenal priemysel Slovenska ekonomický rast, ktorý bol výsledkom využitia existujúcich konkurencieschopných výrobných kapacít. Neskôr došlo v dôsledku straty tejto výhody k spomaľovaniu tempa rastu priemyslu. Pre ďalší rozvoj priemyselných priestorových štruktúr je potrebné existujúce priemyselné kapacity vytvorené prevažne v období centrálneho plánovania, ktoré sa stali nekonkurencieschopné, pretransformovať na konkurencieschopné, prípadne vytvoriť nové exportu schopné výrobné kapacity. Riešenie tohto problému nie je možné bez zohľadnenia špecifik, podmienok a potenciálov jednotlivých častí Slovenska. Práve rozdielnosť ich podmienok vplýva na rozdielne náklady, ale aj prínosy vytvorené prevádzkou týchto kapacít.

Súčasná reálna priemyselná produkcia regiónov, determinovaná ich ponukovou stránkou, je značne pod úrovňou potenciálnej produkcie. Ich výrobné kapacity sú niekde využívané len čiastočne (najmä Trenčiansky a Žilinský kraj). V rámci súčasných potrieb priestorov pre priemyselné aktivity možno za celé územie Slovenska všeobecne konštatovať, že ich priestorová rezerva je postačujúca. Nevyhovujúca je však ich kvalita (zabezpečenie inžinierskymi sieťami, technický stav objektov, napojenosť na hlavné dopravné trasy, sociálne aspekty v regiónoch a pod.). Dostatok nevyužívaných priestorov však nevyklučuje vytváranie nových (napr. priemyselných parkov, hospodárskych zón, technologických parkov a pod.) pre lokalizovanie takých priemyselných aktivít, ktoré budú plne zodpovedať tak súčasným ako aj predpokladaným požiadavkám. Návrh Koncepcie územného rozvoja Slovenska 2001 nestanovuje ich presné lokalizovanie v priestore, navrhuje však usporiadanie a hierarchizáciu hospodárskych aglomerácií v medzinárodných a celoštátnych súvislostiach v závislosti od potenciálu územia (priestorového alebo polohového, prírodného, hospodárskeho, sociálneho a pod.).

Jedným z lokalizačných faktorov, ktorý je nedostatočne využívaný, je potenciál pracovnej sily. Prebytok voľnej pracovnej sily je najmä v okresoch Prešovského a Košického kraja s vyššou mierou nezamestnanosti ako aj vyšším prirodzeným prírastkom. Nevýhodou je nižšia vzdelanostná úroveň pracovnej sily v týchto regiónoch, čo do značnej miery obmedzuje a znižuje atraktivitu priestoru pre lokalizovanie moderných priemyselných aktivít, výlučne závislých od vyššej kvalifikácie pracovných síl. Nové priemyselné aktivity náročnejšie na kvalifikáciu pracovnej sily sa tak koncentrujú zväčša do Bratislavy, väčších sídelných aglomerácií a okresov západného Slovenska, kde je aj vyššia vzdelanostná úroveň obyvateľov. Postupne tak dochádza k zvyšovaniu disparít v rozmiestnení priemyselných aktivít vo vzťahu k priestoru. Návrh Konceptie územného rozvoja Slovenska 2001 navrhuje vytvorenie hierarchickej siete sídiel, ktorá umožní rozvoj priemyselných štruktúr v závislosti od existujúceho ako aj predpokladaného stavu pracovných síl v území.

Nový význam pri priestorovom usporiadaní priemyselných aktivít nadobúda poloha územia – externé lokalizačné faktory. Zmena ekonomickej orientácie na západné trhy ako aj rozvoj kvalitnejšej cestnej a železničnej siete zvýhodnili geografickú polohu najmä západnej časti Slovenska (Bratislavského, Trnavského a časti Nitrianskeho kraja a celého Považia). Z hľadiska nároku priemyselných aktivít na technickú infraštruktúru sa v rámci Konceptie územného rozvoja Slovenska 2001 navrhuje také riešenie, ktoré na celoštátnej úrovni by malo zlepšiť externé lokalizačné faktory a tak zabezpečiť existujúce nároky priemyselných aktivít a zároveň zlepšiť podmienky v tých priestoroch, kde nie sú v súčasnosti vyhovujúce.

Limitujúcim faktorom z hľadiska rozmiestnenia priemyselných aktivít v území je životné prostredie. Návrh Konceptie územného rozvoja Slovenska 2001 odporúča rozvoj priemyselných takých aktivít v priestore, ktoré sú plne s princípmi starostlivosti o životné prostredie, trvalo udržateľného rozvoja, uprednostňujú šetrné využívanie prírodných zdrojov a rešpektujú zachovanie prírodných, civilizačných a kultúrnych hodnôt v území.

Návrh Konceptie územného rozvoja Slovenska 2001 počíta s tým, že priemysel aj v najbližšom období bude vo väčšine regiónov rozhodujúcim faktorom formovania ich ekonomickej úrovne. Na zabezpečenie trvalého ekonomického rastu bude potrebné výraznejšie skvalitniť výrobné technológie, zvýšiť konkurencieschopnosť a rast trhu a uskutočniť také inštitucionálne a systémové zmeny, ktoré s rastom súvisia. Rozvoj priemyslu v regiónoch podporovať predovšetkým v zmysle využívania miestnych a domácich surovín. Pri riešení tohto cieľa sa väčšina regiónov nezaobíde bez externých finančných zdrojov a vonkajšej pomoci. Rozhodujúcu úlohu v niektorých regiónoch môže zohrať vhodná podpora malého a stredného podnikania, príp. vhodná aplikácia v súčasnosti platných schém na podporu exportu. Stabilizácia a ďalší rozvoj priemyslu Slovenska si vyžaduje nutnú diverzifikáciu výrobnéj základne, najmä v regiónoch a centrách s výrazne, ale aj menej výrazne monoodvetvovou štruktúrou. Práve vo väčšine týchto regiónov je spoločným znakom rast miery nezamestnanosti, nadpriemerná natalita obyvateľstva, nevyhovujúca úroveň infraštruktúry a pod. Využitie iných daností regiónov (prírodných, pracovných, demografických a pod.) nie je možné bez spoločného uplatňovania nástrojov regionálnej politiky. Aj keď v súčasnosti a v blízkej budúcnosti sa prevažná časť produktu vo väčšine regiónov bude ešte stále vytvárať v priemysle, táto časť sa bude postupne znižovať (tieto tendencie sa prejavujú v Bratislave, Košiciach a vo väčších mestách SR). Tempo tohto znižovania bude diferencované, pričom v každom z regiónov je potrebné počítať s rozvojom služieb.

Dôležitým krokom k vytvoreniu prostredia pre nové priemyselné štruktúry v území bude uplatnenie legislatívnych opatrení a vyriešenie otázok na zabezpečenie pozemkov ako aj celého územnoplánovacieho procesu, ktorý bude predchádzať ich

samotnej realizácii. Návrh Konceptie územného rozvoja Slovenska 2001 uvažuje nielen s podporou vybudovania priemyselných aktivít, ktoré sú v súčasnosti známe, ale aj s tými, ktorých zámery sa v súčasnosti dotvárajú.

Jedným z potenciálnych rozvojových impulzov sa ukazuje vytváranie vedecko-technologických, technologických a priemyselných parkov, rôznych výrobných zón, podnikateľských inkubátorov a pod. Každý typ takýchto parkov a výrobných zoskupení si vyžaduje okrem vhodných územných podmienok (lokality), aj príslušné sociálne a infraštruktúrne zázemie, resp. aj širšie regionálne alebo medzinárodné súvislosti. Konceptia územného rozvoja Slovenska 2001 odporúča umiestňovanie jednotlivých typov parkov so zohľadňovaním týchto súvislostí tak, aby sa vytvárali rozumné zoskupenia s inými výrobnými a sociálnymi aktivitami predovšetkým v sídelných centrách a ťažiskách osídlenia a aby tak pôsobili ako rozvojový impulzný prvok aj na svoje širšie zázemie. Zhodnotenie územia Slovenska z pohľadu potenciálnych možností umiestňovania jednotlivých typov parkov v území, je potrebné vykonať samostatnou účelovou štúdiou.

Na nižšej úrovni územnoplánovacej dokumentácie bude potrebné tak isto spracovanie tzv. „vyhľadávacích štúdií“, ktoré by mali bližšie stanoviť vhodné lokality na situovanie rozvojových výrobných aktivít a to najmä v oblastiach s nepriaznivo sa vyvíjajúcou ekonomickou a sociálnou situáciou.

3.5. Stavebníctvo

Stavebná výroba sa podobne ako priemysel vyvíja v tesnej nadväznosti na rozvoj sídelných štruktúr. V poslednom období bol badateľný výrazný pokles v produkcii odvetvia, ktorý sa prejavil aj na celkovom znížení v zamestnanosti. Pokles bol spôsobený najmä znížením realizovaných činností na základe štátnych objednávok v oblasti vodohospodárskej a dopravnej infraštruktúry a občianskej vybavenosti. Investičná výstavba sa realizuje v prevažnej miere v hospodársky viac rozvinutých regiónoch a v aglomeráciách väčších miest. Zo stavieb boli realizované najmä výstavba bánk a administratívnych priestorov, výstavba obchodných zariadení, rekonštrukcie historických objektov a v menšej miere výstavba nebytových a bytových priestorov. Výraznejšiu zmenu zaznamenali podniky stavebníctva vo svojej organizačnej štruktúre. V podmienkach trhového hospodárstva došlo k rozdeleniu väčších stavebných spoločností na menšie, ktoré sa dokážu efektívnejšie prispôsobiť súčasným požiadavkám trhu. Stavebné areály časti bývalých podnikov sa tak v dôsledku útlmu stavebníctva pretransformovali na areály so zameraním na skladové hospodárstvo (veľkoobchody, veľkosklady, distribučné firmy, obchodné spoločnosti a pod.), v menšej miere sa využívajú na výrobu. Potenciál odvetvia podobne ako pri priemysle nie je dostatočne využívaný. Z tohto pohľadu, ako aj z celkového relatívne rovnomerného rozmiestnenia stavebnej výroby na Slovensku v rámci návrhu KURS nevznikajú špeciálne požiadavky na výraznejšiu koncentráciu tohto odvetvia v priestore. V dôsledku výstavby veľkých obchodných a polyfunkčných centier ako aj predpokladanej výstavby nových priemyselných areálov a zariadení technickej infraštruktúry môžeme predpokladať ďalší nárast novej výstavby a to najmä vo väčších mestách a ich okolí.

Na rozdiel od priemyslu, v stavebníctve stále pretrvávajú nižšie nároky na kvalifikačnú úroveň pracovnej sily, aj keď v poslednom období aj v tomto odvetví rastie požiadavka po zvyšovaní jej kvality. V rámci realizácie veľkých infraštruktúrnych stavieb navrhovaných v KURS je tak v súčasnosti k dispozícii dostatočný počet požadovanej pracovnej sily. Na priaznivejší vývoj zamestnanosti v stavebníctve v menej urbanizovaných oblastiach môže mať vplyv obnovenie realizácie výstavby technickej infraštruktúry. Jednou z činností, ktorá môže v blízkej

budúcnosti ovplyvniť zamestnanosť v odvetví ako aj jej celkovú produkciu je, pokračovanie realizácie výstavby cestnej siete na Slovensku.

3.6. Rekreačia a turizmus

V ostatnom desaťročí v procese rekreácie a turizmu prebiehajú neustále zmeny vyplývajúce predovšetkým z priebehu transformačných zmien v oblasti socio – ekonomickej a politickej, t.zn. v postupnom vymedzovaní pôsobenia sfér štátu, samosprávy a podnikania, v postupe privatizácie, v rozvoji turizmu a jeho koncepcie, v zapájaní sa do siete medzinárodného turizmu a do celkového územného rozvoja. Základom rozvoja turizmu zostáva prírodný a civilizačný potenciál, stav dopravnej siete a materiálne – technickej základni – vybavenosti.

Hlavné druhy rozvoja turizmu na Slovensku sú: turizmus horský v celoročnom zábere, kúpeľný a kultúrno – poznávací. Ďalšie druhy sú turizmus vodný, vidiecky, tranzitný a pod. Zásadne možno turizmus členiť na rekreačný a poznávací.

Rekreačný turizmus obsahuje formy od pasívneho oddychu až po vysoko aktívny šport, uskutočňované v prostredí prírodnom aj umelom. Sledujú sa najmä územia prírodne vysoko hodnotné a v blízkosti väčších miest. Z toho vychádza využitie územia pre širší turizmus na regionálnej až medzištátnej úrovni a pre koncomtyždňovú rekreáciu obyvateľov väčších miest.

Poznávací turizmus zahŕňa širokú štruktúru rôznych záujmov (kultúrny, náučný, nákupný, služobný, kongresový a pod.) Ciele sú rozložené po celom Slovensku.

Kúpeľný turizmus zahŕňa regeneračno – rekondičné a rekreačné pobyty v kúpeľných miestach, v ktorých dominuje kúpeľná liečba. Z územného hľadiska je dôležité, že v blízkej budúcnosti sa nepredpokladá výrazný vznik nových prírodných liečivých kúpeľov. Skôr pôjde o rozšírenie siete komunálnych kúpeľov a termálnych kúpalísk vznikom nových alebo obnovením zaniknutých lokalít, lokalizovaných mimo liečebných kúpeľov.

Vidiecky turizmus je založený na aktívnom využívaní vidieckeho osídlenia pre rekreačný pobyt. Hlavným fenoménom je vlastné vidiecke prostredie ako východisko alebo aj cieľ rekreačného pobytu. Možnosť turistického využitia závisí najmä od iniciatívneho prístupu subjektívnych faktorov obcí (samosprávy, obyvatelia). Výhodnejšie podmienky majú obce v kvalitnom krajinnom prostredí so zachovalým charakterom ľudovej architektúry sídiel, dopravne dostupnom.

V nových socio – ekonomických podmienkach sa vytvorili lepšie východiská pre rozvoj príjazdového a tiež výjazdového turizmu. V príjazdovom tvoria približne jednu štvrtinu návštevníci tranzitní a jednodenní, v štruktúre prevládajú návštevníci zo susedných krajín a Nemecka (najmä z bývalej NDR) – najmä z bývalých socialistických štátov, návštevníci z nižších stredných vrstiev. Priemerná dĺžka pobytu (u netranzitných 3,3 dňa) je pomerne krátka. Príjazdový turizmus podľa účelu predstavujú formy postupne – pracovná cesta, tranzit, návšteva priateľov a známych, nákup, rekreácia, kultúra a poznávanie, lyžovanie (zima), liečebný pobyt. Najnavštevovanejšími cieľmi sú Bratislava (krátkodobý pobyt), Vysoké Tatry, Považie, Podunajsko.

Ďalší vývoj turizmu predpokladá zvýšenie dynamiky v krajinách strednej a východnej Európy, t.j. aj na Slovensku. Pre rast príjazdového turizmu je potrebný lepší imidž krajiny, účinnejšia propagácia, širšia a kvalitnejšia ponuka služieb, celkovo lepšia organizácia a financovanie turizmu, zlepšenie dopravnej dostupnosti turistických cieľov. V domácom turizme treba po dočasnom znížení očakávať tiež väčší záujem, čo závisí od celého komplexu socio – ekonomických podmienok. V konkrétnej polohe

treba dosiahnuť dlhšiu dĺžku pobytu, zväčšiť podiel dovolenkových návštevníkov, zvýšiť podiel liečebných pobytov, pritiahnúť aj návštevníkov z ostatnej Európy.

Princípy koncepcie tvorby funkčno – priestorového systému rekreácie a turizmu na celoslovenskej úrovni vychádzajú z polohy regionálnej, nakoľko v regióne rekreácia a turizmus tvoria ucelený systém, viazaný na jeho celkový socio – ekonomický rozvoj.

Jednotlivé druhy a formy rekreácie a turizmu sa prejavujú už v dostatočnej štruktúre a rozsahu. Z koncepčného hľadiska sú dôležité tri druhy rekreačno – turistických území ako skladobné územné jednotky v území:

- rekreačné územné celky,
- rekreačné záujmové územia väčších miest,
- územné celky vidieckeho turizmu.

Rekreačné územné celky sú založené na prepojení viacerých rekreačných priestorov, pričom nemusí ísť o súvislé rekreačné územie. Vytvárajú sa na základe určitého motivačného prvku.

Rekreačné záujmové územie väčších miest slúži koncomtýždňovej rekreácie väčších miest. Podstatný je vzťah vysielajúceho sídla a prijímacieho rekreačného cieľa.

Územné celky vidieckeho turizmu sú perspektívnym územím podmieneným potenciálom využitia osídlenia pre rekreáciu a turizmus na základe rôznych daností. Tieto tri druhy území sa môžu navzájom prelínať.

Okrem týchto druhov území sa uplatňujú jednotlivé samostatné prvky celoštátneho významu ako rekreačné priestory a útvary, liečebné kúpele, sídla a lokality s funkciou turizmu, ako aj mestá – zdroje záujemcov o rekreáciu. Celý systém je prepojený turistickou dopravnou sieťou, tvorenou líniami (trasami) a uzlami (východiskami, cieľmi). Základnými predpokladmi pre tvorbu tohto systému sú potenciál územia (prírodný, civilizačný), dopravná dostupnosť, kvalitná materiálno – technická základňa a vybavenosť. Veľký význam má aj nadväznosť min. na stredoeurópske územie, ktorá sa rozvíja najmä v prihraničnom území v rámci tvorby euroregiónov.

Proces turizmu je v úzkej súčinnosti so štruktúrou osídlenia. Táto sa prejavuje pri tvorbe koncomtýždňovej rekreácie prebiehajúcej v záujmovom území miest, vo využití civilizačných atraktivít v sídlach v rámci poznávacieho turizmu, v zapojení vidieckeho osídlenia do procesu turizmu, v zmene funkcií sídiel pôsobením turizmu, vo vplyve turizmu na rozvoj regiónov, v tom aj osídlenia a na rozvoj dopravnej siete.

Usmernenie procesu turizmu z celoslovenského pohľadu vyžaduje aj územné usporiadanie do regiónov turizmu. Navrhované členenie pre potreby Koncepcie územného rozvoja Slovenska 20012 sleduje prírodné a civilizačné danosti a z praktických dôvodov aj zapojenie turizmu do celkového socio – ekonomického rozvoja príslušného územia a podľa administratívno – správneho členenia. Regióny boli na základe potenciálu podmienok pre turizmus a významu rozdelené do piatich skupín:

- I. stupeň – regióny s celoplošne rozvinutým medzinárodným turizmom ,
- II. stupeň – regióny s rozvinutým medzinárodným turizmom v určitej oblasti,
- III. stupeň – regióny a celkovými dobrými podmienkami pre medzinárodný turizmus,
- IV. stupeň – regióny s ojedinelými lokalitami pre medzinárodný turizmus,
- V. stupeň – regióny zatiaľ len s menším uplatnením medzinárodného turizmu.

Vo všetkých regiónov sa môžu vyskytovať aj ojedinelé územia až lokality často s medzinárodným významom prevyšujúcim celkovú turistickú úroveň regiónu. Zaradenie regiónov do skupín je časovo obmedzené v závislosti od procesu TU.

Celý funkčno – priestorový systém turizmu a rekreácie je prepojený turistickou dopravnou sieťou, tvorenou líniovými prvkami (trasy) a bodmi – uzlami (východiská, ciele a pod.). Trasy môžu byť súčasne aj rozvojovými turistickými osami charakteru:

- prevažne tranzitného, prechádzajúce cez Slovensko v smeroch S – J a Z – V, alebo na ňom začínajúce / končiace. Viaceré trasy umožňujú aj sprístupnenie rekreačno – turistických cieľov. Pozdĺž trás je potrebné budovať turistickú infraštruktúru,
- turisticko – rekreačného, prechádzajúce prevažne rekreačnou krajinou s cieľmi návštevy / pobytu.

Prevládajúcou dopravnou formou sú cestné komunikácie. Významné sú aj vodné trasy – po Dunaji (pobyt, tranzit), po Malom Dunaji, Hrone, Poprade (vodácke).

Turistické trasy sa za vhodných podmienok môžu stať aj rozvojovými urbanistickými osami.

3.7. Sociálna infraštruktúra

3.7.1. Bývanie v Slovenskej republike

Bytová výstavba do roku 1991

Po roku 1945 bolo potrebné na území Slovenskej republiky riešiť predovšetkým kvantitatívny nedostatok bytov. V rokoch 1948 – 1991 bolo na Slovensku postavených 1 352 884 bytov a to:

v rokoch 1948 – 1960	252 230 bytov	v rodinných domoch 52,2%
v rokoch 1961 – 1970	322 038 bytov	v rodinných domoch 46,5%
v rokoch 1971 – 1980	442 112 bytov	v rodinných domoch 31,3%
v rokoch 1981 – 1990	336 504 bytov	v rodinných domoch 31,1%

Charakteristika bytového fondu v roku 1991

V roku 1961 pripadalo 235,6 bytov/1 000 obyvateľov, v roku 1991 306,7 bytov/1 000 obyvateľov.

Napriek výraznému zlepšeniu zabezpečenia obyvateľov bytmi, je úroveň tohto ukazovateľa v SR z hľadiska medzinárodného porovnania nízka, nakoľko napr. v roku 1996 pripadalo na tisíc obyvateľov v Českej republike 359, v Maďarsku 393, vo Veľkej Británii 420, vo Švajčiarsku 461, v SRN (spolu s bývalou NDR) 434, v Rakúsku 445, v Dánsku 462, v Holandsku 409 bytov.

V roku 1991 priemerná podlahová plocha bytu v SR bola 72,8 m², obytná plocha bytu 47,3m², obytná plocha na osobu 14,6 m². V rodinných domoch bola v roku 1991 priemerná plocha bytu 55,2 m², zatiaľ čo v bytovom dome len 39,3m².

Byty I. a II. kategórie tvorili v roku 1991 84,2% z počtu trvale obývaných bytov, pričom v bytových domoch to bolo viac ako 98%, v rodinných domoch to bolo iba 71% bytového fondu. V III. vybavenostnej kategórii sa v roku 1991 nachádzalo 4,9% a vo IV. kategórii 9.9% trvale obývaných bytov.

Veková štruktúra bytového fondu v SR v roku 1991 má priaznivú skladbu aj v porovnaní s inými európskymi krajinami. Je to spôsobené masívnou bytovou výstavbou v rokoch 1961– 1991. Až 45,2% bytov pochádzalo v roku 1991 z obdobia po roku 1970.

Úbytky bytového fondu v rokoch 1961– 1991

Úbytky bytov v rokoch 1961– 1991 boli relatívne vysoké, nakoľko okrem náhrady za starý a nevyhovujúci bytový fond, si nové technológie bytovej výstavby vyžadovali pri príprave územia značnú asanáciu staršej zástavby, najmä rodinných domov. Tento postup spôsobil, že čistý prírastok bytov nebol taký výrazný ako bola intenzita bytovej výstavby, nakoľko v rokoch 1961– 1991 48,1 – 39,3% novej bytovej výstavby tvorilo náhradu za úbytky bytového fondu.

Bytová výstavba v rokoch 1991– 2000

Od roku 1990 sa začal značne znižovať počet dokončovaných bytov. Najnižšia intenzita bytovej výstavby po druhej svetovej vojne bola zaznamenaná v roku 1995, kedy sa dokončilo iba 6 157 bytov, čo bolo 1,1 bytu na 1 000 obyvateľov.

Byty získané novou výstavbou v SR v rokoch 1991– 2000

Rok	Dokončené byty		Počet dokonč. bytov na tis.obyv.	
	spolu	v súkr. vlastn.	spolu	v súkr. vlastn.
1991	20 816	6 177	3,9	1,2
1992	16 372	9 092	3,1	1,7
1993	14 024	8 182	2,6	1,5
1994	6 709	3 557	1,2	0,7
1995	6 157	3 093	1,1	0,6
1996	6 257	3 510	1,2	0,7
1997	7 172	4 012	1,3	0,7
1998	8 234	6 802	1,5	1,3
1999	10 745	9 794	2,0	1,8
2000	12 931	12 125	2,4	2,2

V rokoch 1991– 2000 bolo v SR postavených 109 417 bytov.

Odhad potreby bytov do roku 2015

Pre Slovensko je v súčasnosti charakteristický kvantitatívny nedostatok bytov. Preto rozvoj novej bytovej výstavby musí byť založený na vytváraní maximálnych ekonomických možností pre jej realizáciu. Nároky na rozsah novej bytovej výstavby do výhľadových období bude ovplyvňovať jednak výhľadový počet obyvateľov, počet cenзовých domácností a ich spolunažívanie, jednak túžba po kvalitnejšom bývaní.

Základom pre odhad potreby bytov do roku 2015 je oficiálna demografická projekcia SR do roku 2015 (nízky variant), ako aj projekcia cenзовých domácností. Obidve projekcie spracoval Štatistický úrad SR v roku 1996.

Populačný vývin charakterizujú výrazne sa znižujúce prírastky obyvateľstva, ktoré budú mať za následok úbytok počtu obyvateľov SR. Napriek očakávanému znižovaniu počtu obyvateľov pokles počtu cenзовých domácností (CD) sa nepredpokladá. Naopak v dôsledku znižujúcej sa priemernej veľkosti cenзовých domácností ich počet sa bude zvyšovať. Taktiež je potrebné očakávať znižujúce sa percento spolunažívania cenзовých domácností, čo ovplyvní nároky na počet bytov. V roku 1991 bola priemerná veľkosť cenзовой domácnosti 2,89 osôb, v roku 2000 sa predpokladá 2,79 osôb a v roku 2015 2,71 osôb. V roku 1991 pripadalo 112,96 CD/100 bytov resp. 88,5 bytov na 100 CD, v roku 2000 sa predpokladá 108,7 c/100 bytov, resp. 92 bytov na 100 CD a v roku 2015 105,3 CD/100 bytov, resp. 95 bytov na 100 CD.

Na základe týchto predpokladov sa odhaduje, že v SR by mal byť v roku 2000 a 2015 nasledujúci počet bytov a vybavenosť obyvateľov bytmi:

Potreba bytov podľa počtu obyvateľov SR(dem. proj. za SR)

Rok	Počet CD	Počet bytov	Počet obyv.	Byty/tis.ob.	Obyv./byt
1991	1 832 484	1 617 828	5 283 404	306,7	3,26
2000	1 931 441	1 780 500	5 408 700 ¹	329,2	3,03
2015	1 993 549	1 871 100	5 342 900	350,2	2,86

¹ Poznámka: Skutočný počet obyvateľov k 31.12.2000 bol 5 402 547 osôb.

Predpokladaný počet bytov v roku 2000 je uvedený ako optimálny počet na základe predpokladanej obložnosti bytov (počet obyv./byt).

Bilancia bytovej výstavby v SR v rokoch 1991– 2015

Na základe predchádzajúceho prepočtu sa odhaduje, že čistý prírastok bytov v SR za obdobie 1991– 2015 by mal tvoriť 253 300 bytov. Odpad bytového fondu za toto obdobie sa predpokladá v rozsahu 215 000 bytov, čo predstavuje priemerný ročný odpad 0,53% zo stavu bytov v roku 1991. Potrebná bytová výstavba za roky 1991– 2015 vychádza v rozsahu 468 300 bytov.

V rokoch 1991– 2000 bolo postavených na Slovensku 109 417 bytov, takže ako potreba novej bytovej výstavby do roku 2015 zostáva cca 358 900 bytov. Znamenalo by to postaviť po roku 2000 priemerne ročne cca 24 000 bytov.

3.7.2. Školstvo

Stredné školy

Na stredných školách v SR v školskom roku 2000/ 2001 študovalo v prepočte na 1000 obyvateľov 54,10 žiakov. Jednotlivé okresy možno v porovnaní so slovenským priemerom rozdeliť:

- Okresy s výrazne vyššou hodnotou, ako je slovenský priemer (nad 70 žiakov na 1000 obyv.) – mesto Bratislava, mesto Košice, okresy Banská Štiavnica, Banská Bystrica, Dolný Kubín, Prešov, Zvolen.
- Okresy s hodnotou 54 –70 žiakov na 1000 obyv. dosahuje 19 okresov.
- Okresy s hodnotou 30–54 žiakov na 1000 obyv. má 35 okresov.
- Nízkú hodnotu pod slovenský priemer 10–30 žiakov na 1000 obyv. má 9 okresov – Veľký Krtíš, Partizánske, Šaľa, Krupina, Sobrance, Poltár, Gelnica, Detva, Bytča (okrem Veľkého Krtíša všetko nové a malé okresy),
- Okresy s výraznou absenciou stredného školstva pod 10 žiakov na 1000 obyvateľov – okresy Malacky a Košice-okolie, v ktorých sa absencia stredného školstva nahrádza dochádzkou do Bratislavy a Košíc.

Stredné školstvo je sústredené hlavne do krajských a okresných miest. Najvyšší počet zariadení stredných škôl má kraj Prešovský (144), Banskobystrický (138), Košický (131), potom nasleduje Bratislavský (128), Žilinský (126), Nitriansky (110), Trenčiansky (100). Najmenší počet stredných škôl a aj stredných odborných učilíšť a učilíšť má Trnavský kraj (84), vzhľadom na blízkosť Bratislavy.

Vysoké školy

Vysoké školstvo v SR tvorí v súčasnosti 21 štátnych vysokých škôl (z toho 18 civilných vysokých škôl, 2 vojenské akademie, 1 policajná akadémia) a dve neštátne vysoké školy – Vysoká škola manažmentu v Trenčíne a Katolícka univerzita v Ružomberku.

Sídla 23 vysokých škôl sa nachádzajú v jedenástich mestách (z toho 20 VŠ je sústredených v krajských mestách a iba 3 VŠ sú v mimokrajských mestách – v Liptovskom Mikuláši, v Ružomberku a vo Zvolene). Najviac VŠ je sústredených v

Bratislave (6 VŠ), na druhom mieste sú Košice so 4 VŠ, 2 VŠ majú mestá Banská Bystrica, Nitra, Trenčín, Trnava a jednu VŠ majú mestá Liptovský Mikuláš, Prešov, Zvolen, Ružomberok a Žilina. Sídla detašovaných pracovísk VŠ sú v 35 sídlach.

V územnom rozložení vysokých škôl pozorujeme tieto zoskupenia:

- Bratislava – Trnava, Košice – Prešov, Banská Bystrica – Zvolen, Považie v štyroch zoskupeniach (Trenčín, Žilina, Ružomberok, Liptovský Mikuláš) a Nitra.

Nepokryté územia, v ktorých chýba VŠ alebo detašované pracovisko VŠ:

- Východné Slovensko – sever a východ, Záhorie.

V počte študentov na VŠ k 31.10.2000 na prvom mieste je Bratislava so 40 128 študentmi, na druhom mieste sú Košice so 14 290 študentmi, na treťom mieste Nitra s 10 688 študentmi, potom nasleduje Žilina, Banská Bystrica, Prešov, Trnava, Zvolen, Trenčín a Ružomberok (údaje o počte študentov v Liptovskom Mikuláši nie sú k dispozícii).

K najvýznamnejším vysokoškolským centráм patrí Bratislava (40,69%), Nitra (13,7%), Banská Bystrica (13,43%), Košice (12,81%). Čo sa týka rozloženia VŠ na území SR výrazná je ich decentralizácia.

Vyššie školstvo je výrazným impulzom rozvoja územia. Sieť stredných škôl je relatívne rovnomerne rozložená po celom území Slovenska. Na stav rozvoja určitého regiónu potom vplýva lokalizácia najmä vysokých škôl a ich detašovaných pracovísk. Krajské prehľady ešte toto rozloženie presne nevystihujú. Zreteľnejšie sa to uplatňuje na úrovni okresnej a mezoregionálnej, z ktorých vyplýva, že toto školstvo je málo alebo vôbec zastúpené zväčša v socioekonomicky slabších regiónov, ako sú Hont, Novohrad, Gemer, Spiš, Zemplín, východný Šariš.

3.7.3. Zdravotníctvo

Posteľový fond SR tvorilo k 31. 12. 2000 43 167 postelí (zdroj: ÚZIŠ, 2000).

Počet postelí v prepočte na 1000 obyvateľov je v SR 7,99. Pri porovnávaní jednotlivých okresov v 9 okresoch sa nenachádza lôžkové zdravotnícke zariadenie, a to v okresoch Bratislava IV., Senica, Bytča, Poltár, Kysucké Nové Mesto, Námestovo, Turčianske Teplice, Sabinov, Košice III. Interval s hodnotou 0,1–5,0 lôžok na 1000 obyvateľov (22 okresov) je na druhom mieste v počte okresov. Najviac okresov dosahuje hodnotu 5,1 – 10,0 lôžok na 1000 obyvateľov (32 okresov). 10 okresov dosahuje hodnotu 10,1–15,0. Tri okresy majú hodnotu od 15,1–20,0 a tri okresy majú hodnotu 25,0–36,0 lôžok na 1000 obyvateľov – Poprad (26,14), Bratislava I. (32,18), Bratislava III. (35,17).

V členení podľa krajov je najviac postelí pripadajúcich na 1000 obyvateľov v Bratislavskom kraji (11,6 – čo súvisí nielen so saturáciou potrieb obyvateľov Bratislavského kraja, ale i postavením Hlavného mesta Slovenskej republiky, nárokmi na zdravotnú starostlivosť pre prechodne bývajúcich, špecializovaných zariadení a pod.) a Prešovskom kraji (8,99), potom nasleduje Košický kraj (8,77), Žilinský (7,69), Banskobystrický (7,31), Nitriansky (7,19), Trenčiansky (6,11) a najmenej je v Trnavskom kraji (5,75).

Nemocnice s poliklinikou (NsP) sa nachádzajú hlavne v okresných mestách, chýbajú iba v okresných mestách Senec, Hlohovec, Senica, Prievidza (je v Bojniciach), Bytča, Námestovo, Kysucké Nové Mesto, Turčianske Teplice, Tvrdošín (je v Trstenej), Detva, Poltár, Žarnovica (je v Novej Bani), Sabinov – často v blízkosti nemocnice v susednom okrese (napr. Senec – Bratislava, Bytča – Žilina, atď.). Rovnomerné územné rozloženie sa žiada najmä u všeobecných NsP a liečební pre dlhodobu chorých.

U liečební pre dlhodobu chorých je stav v počte postelí v jednotlivých krajoch veľmi rozdielny: Žilinský (247), Bratislavský (180), Prešovský (115), Banskobystrický (70), Nitriansky (68), Košický (60), Trnavský (40) a Trenčiansky (0).

V kúpeľných ústavoch v počte lôžok je na prvom mieste Trnavský kraj (Piešťany), na druhom Prešovský kraj (Vysoké Tatry). Najvyšší počet zariadení má Banskobystrický kraj, ktorý je v počte lôžok na treťom mieste.

V OLU v lôžkovej kapacite vedie Prešovský kraj (zariadenia OLU vo Vysokých Tatrách), nasleduje Bratislavský kraj.

3.7.4. Kultúra a umenie

Sieť kultúrnych zariadení, ktoré charakterizujú kultúru krajských a okresných miest tvoria:

- knižnice,
- múzeá a galérie,
- divadlá,
- hudobné telesá,
- kiná,
- polyfunkčné kultúrne zariadenia,
- hvezdárne (planetárium),
- regionálne osvetové strediská,
- zoologické záhrady.

Tabuľka - Vybrané ukazovatele za kultúru v roku 2000

Kraj	Divadlá	Stále scény v prevádzke	Galérie	Kiná	Verejné knižnice	Registrovaní používatelia v tis.
SR spolu	39	44	21	279	2 657	697
Bratislavský	16	15	3	50	87	69
Trnavský	1	1	2	31	248	69
Trenčiansky	0	0	1	30	254	87
Nitriansky	5	6	2	34	355	79
Žilinský	3	4	5	34	308	106
Banskobystrický	5	5	2	32	428	85
Prešovský	2	4	3	33	588	108
Košický	7	9	3	35	389	93

Zdroj: Vybrané ukazovatele za kultúru v SR, r. 2000, ŠÚ SR